

Hofstede de Groot nog éénmaal een poging om Kraaijvanger een brief in handen te spelen. Hij schakelde daarvoor W.H. Linse in, de hervormde predikant van Steenderen, het Gelderse dorp waar- onder ook Olburgen viel, de buurschap waar Kraaijvanger was geboren en zijn familie nog woonde. Na vele vergeefse pogingen om de brief aan de pater persoonlijk te (laten) bezorgen, vernam Linse op 22 december 1855 dat deze ‘eensklaps’ uit Olburgen naar Nijmegen was vertrokken om vandaar naar een ook voor zijn eigen familie onbekende bestemming te reizen. Verder zoeken had geen zin. Linse wilde daarom van de hoogleraar weten of hij de brief terug wilde hebben of dat deze verbrand moest worden.⁹

Innemend, veelbelovend, maar zwak van wil, of ... dom?

Ongeveer een jaar nadien ontving de minister van Justitie, J.J.L. van der Bruggen, een anoniem schrijven waarin zijn aandacht werd gevestigd op het feit dat een zekere Kraaijvanger, vroeger pastoor te Oudewater en later te Franeker, enkele jaren eerder in Groningen tot de hervormde godsdienst had willen overgaan, maar vandaar was weggelokt en nu in een kelder van het klooster te Megen gevangen werd gehouden. Van der Bruggen hechtte wel zoveel waarde aan dit bericht, dat hij op 20 december 1856 de hoofdinspecteur van de rijkspolitie, de Haagse mr P.W. Alstorphi- us Grevelink, opdroeg in het geheim een onderzoek in te stellen.¹⁰

Grevelink begon in Groningen, bij de officier van justitie aldaar, J.C.F. baron d’Aulnis de Bourouill. Omdat d’Aulnis door ernstige ziekte van zijn vrouw aan huis was gekluisterd,¹¹ stelde deze op 26 december voor het onderzoek op te dragen aan zijn substituut, T.H. Bondam. Hij zou de laatstgenoemde dan de gegevens over- handigen die hij nog van juni 1855 over deze zaak bezat. ‘Toen’, aldus d’Aulnis, ‘was de slotsom van mijn onderzoek, dat er in dezen geene misdaad was gepleegd en heb ik u, zoo als gij u zult herinneren, medegedeeld dat hij uit vrije beweging, althans zonder fysieken dwang van hier naar Haarlem was vertrokken, en van- daar naar een dorp bij Doesburg, alwaar familie van hem woont’. Hij vroeg zich daarom af welke aanleiding er was ‘om te vermoeden, dat mijn toenmalig onderzoek niet de ware toedragt der zaak heeft aangetoond’. Nadat Grevelink op 28 december toestemming had gegeven dat Bondam de zaak overnam, bracht laatstgenoemde een bezoek aan Hofstede de Groot.

Op Nieuwjaarsdag 1857 rapporteerde Bondam dat het contact tussen De Groot en de pater was begonnen toen de geestelijke nog in Oudewater werkte – dus in de periode juni 1851 tot juni 1853. Kraaijvanger had toen een brief aan de hoogleraar gezonden waar- in hij zijn twijfels over de Rooms-Katholieke Kerk uitte. De Groot had de ander destijds afgeraden naar de Hervormde Kerk over te

⁹ Moltzer aan [P. Hof- stede de Groot], 2 juni, 3 juli 1855; Linse aan P. Hofstede de Groot, 23 dec. 1855; KB 424 B 4.

¹⁰ De anonieme brief, d.d. 18 dec. 1856, die blijkens het poststempel 19 dec. te Gouda was gepost, is niet meer aanwezig in het dos- sier. Alle resterende stukken zijn opgenomen onder Exh. 9 febr. 1857 nr 18 geheim, Archief Ministerie Justitie 1813-1876, inv. nr. 4685; Nationaal Archief (NA). Zie voor het onderzoek van 1856/1857 ook: M.E. Verburg, *Geschiedenis van het ministerie van justitie*, 1 (1798-1898), Den Haag 1994, 296-298.

¹¹ D’Aulnis’ vrouw stierf 3 jan. 1857 bij de geboorte van haar vijftiende kind.